

אור האמת

ili

jedna mala knjižica u svijetlu istine.

(Nastavak)

Piše: Dr. Antun Savić. — Zagreb.

17. Spomenuli smo na početku naše rasprave, da se knjižica Talijina „Errores itd.“ po svojoj unutarnjoj dispoziciji može podijeliti na 2 dijela: pozitivni (γ, δ), u kojem on razvija svoju teoriju o „aproksimativnom“ govoru u sv. Pismu, i negativni (α, β), u kojem on iznosi poglavito tugje mišljenje (teoriju Pratovih „Citationes tacitae“).

Pošto smo raspravili pozitivni dio Talijine knjižice, valja nam sada u kratko obazreti se i na negativni dio njezin, i pokazati pravu svrhu tog dijela. — Zatim ćemo istaknuti, u koliko to već njesmo učinili, i druge neke momente, koji će mnogo doprinijeti za potpuno i svestrano razumijevanje cijele Talijine radnje.

18. „Citationes tacitae“ ili negativni dio Talijine radnje. — Kako je poznato, izdao je godine 1904. P. Prat na francuskom jeziku knjižicu, po opsegu samo nešto veću od Talijine, s naslovom: „La Bible et l' Histoire“ (Paris, Libraire Bloud et Cie), u kojoj je s dosta (moderne) oštroumnosti razvio osebujnu teoriju. Zove se općenito „Citationes tacitae ili implicitae“ (Références tacites, citations implicites). Što znači taj izraz? Neka nam kaže sam Prat: „La citation implicite est celle qui se présente sans les signes ordinaires de référence“,⁵⁶ t. j. citacija (navod) tajna ili uključena jest ona, koja se n daje bez redovnih znakova navogjenja. Drugim riječima to je takav citat (tekst), što ga neki autor n. pr. historik u svom djelu navodi, a da nije tom prilikom stavio (prema

⁵⁶ Ib. str. 46—47.

našem današnjem shvaćanju) niti navodnih znakova niti je spomenuo izvora, odakle ga je uzeo. — Takovih citata, tvrdi Prat, imade dosta u sv. Pismu. Navodi i neke primjere, koji bi imali tu tvrdnju potkrijepiti. — Nego kod toga poragja se jedno (ali važno) pitanje, da li autor (in concreto: sv. pisac), kod takovih citata, što ih je uzeo u svoj spis, preuzima i odgovornost za sadržajnu istinitost njihovu ili ne? Po mišljenju Pratovu imali bi to pitanje, koje inače, buduć se radi o sv. Pismu, spada lih na područje biblijsko-teološke znanosti, riješiti, ne eksegete i teolozi, nego kritici i filozofi — i, pošto ovi budu jedamput „izrekli svoj pravorijek, eksegetima i teolozima ne će preostati drugo, nego se tome pokloniti“ (!); odnosno francuski: „Quand les critiques et les philosophes auront prononcé leur verdict, exégètes et théologiens n'auront qu'à s'incliner“.⁵⁷

Tako je eto, da pripadom nešto spomenemo, moderni bogoslovac Prat sam od sebe stao podjarmljivati kraljicu znanosti (teologiju), da se klanja (s'incliner) svojim sluškinjama (ancillae) kritici i filozofiji. Nije čudo po tom, što iz čitavog konteksta knjižice izbija vruća želja Pratova, e bi kritici i filozofi (kao za nagradu što im je ovako polaskao) milostivo odlučili, da u takvom slučaju autor uzimajući tugje citate i unašajući ih bez redovnih znakova u svoj spis ne prima i odgovornost za sadržajnu istinitost njihovu. Razumljiva je ta želja već iz okolnosti, što, ako bi filozofi i kritici (prezrevši laskavca) odlučili, da autor u takvom slučaju prima odgovornost za citaciju implicitu, ne bi njegova „teorija“ o „citationes tacitae“ imala nikakova smisla (raison d'être), kako će se iz daljnog razlaganja vidjeti. — Za to se on, jamačno siguran, da će filozofi i kritici odlučiti pitanje njemu u prilog, već unaprijed prijeti neposlušnim (!) bogoslovcima i eksegetima sa tobožnjom izjavom Lava XIII., koji da uči: „que l'Écriture parle aux hommes un langage humain“ t. j. da Pismo govori ljudima ljudskim jezikom.⁵⁸ Naravno, da toga Lav XIII., kako smo već protiv O. Talije ustanovili (koji je, kako iz ovoga smijemo zaključiti, svoj 3ći princip uzeo iz ove Pratove radnje), nigdje tako ne uči niti ne tvrdi

⁵⁷ lb. s. 56.

⁵⁸ lb. s. 56.

To bi P. Prat morao tek dokazati, ali je i on, kao što poslije njega i O. Talijski, na to sasvim zaboravio.

Ali dosta o tom. — Pita se sada: zašto P. Prat tako pleđira za „*citationes tacitae*“ u sv. Pismu? Eto zato, jer i on (samo znatno prije enciklike „*Pascendi*“), kao što i O. Talijski (poslije iste enciklike), stoji na stanovištu, da u Bibliji imade pravih pogriješaka (bludnja) i znanstvenih i historičkih, koje se nemaju svesti na eventualno iskvarenje teksta uslijed nepažnje prepisivača itd., nego su se nalazile u samim autografima.⁵⁹

Te dakle autografske bludnje (pogriješke) mogu se, po njegovom uvjerenju, riješiti s a m o t a k o, ako se prihvati njegova „teorija“ o „*citationes tacitae*“, ili drugim riječima samo tako, da se odnosna teška mjesta proglaše „*citativa*“ (tajnim), za koje hagijografi ne nose odgovornosti. — Iz ovoga jasno slijedi, da, kad bi filozofi i kritici odlučili, da hagijografi u takvom slučaju primaju na se odgovornost za ono, što se nalazi unutar „*citationes tacitae*“, „teorija“ Pratova onaj čas bi izgubila *raison d'être*.

Uvjerenje Pratovo o prijekoju nuždi prihvata njegovih „*citationes tacitae*“ kao jedinom sredstvu, kojim će se spasiti nepogriješivost sv. Pisma, zrcali se najjasnije iz jedne njegove izjave, koja glasi: „*Si il n'y a pas dans la Bible des citations implicites, il y a des erreurs*“.⁶⁰ Dakle u Bibliji valja dopustiti ili *citationes implicites* (*tacitae*) ili bludnje!

Ova „teorija“, kako svatko lako uvjagja, predstavlja jedan izbjeg veoma sudbonosan za Božanski ugled svetih knjiga. Pretpostavlja naime sa katoličkog stanovišta gledajući, da je Duh Sveti, koji je glavni autor svetih knjiga, poslužio se sa nekim dokumentima, po sebi pogriješnim a i, preko svetih pisaca, tako nam ih bez ikakvih (nama poznatih) znakova citacije pružio, da ih mi u istinu ne možemo spoznati kao citate iz tih pogriješnih dokumenata, nego ih nužno smatramo kao jedan istinit izvještaj za koji nam On jamči. Taj izbjeg dakle znači zapravo bla-

⁵⁹ Prepisavalačke pogriješke P. Prat doduše dopušta u teoriji, ali (jer jamačno nije nikada imao s kodeksima posla) to mu, u pojedinim konkretnim slučajevima prepisivalačka pogriješka nije baš vjerojatna (*n'est pas très vraisemblable*). U tom se zrcali Pratov „*l'esprit positif de notre siècle*“, koji voli neistinu, nego istinu, biti ragje sluga pokorna filozofima i kritikima, nego knez njihov.

⁶⁰ *Ib.* str. 49.

sfemiju, da nas je Duh Sveti u sv. knjigama u istinu htio zavaravati pružajući nam nešto, što mi uslijed pomanjkanja odnosnih citacionih znakova, nužno smatramo kao Njegovu riječ, a kad tamo to riječ Njegova ne bi bila, nego nekakav lažni (neistiniti, pogrješni) orijentalni dokumentat, odnosno citat iz njega.

Nije po tom čudo, što je Pratovu „teoriju“ dne 13. veljače, god. 1905. zabcila Biblijska komisija u Rimu. Istoj komisiji bilo je naime predloženo slijedeće pitanje:

„Utrum ad enodandas difficultates, quae occurrunt in nonnullis Sacrae Scripturae textibus, qui facta historica referre videntur, liceat exegetae catholico asserere agi in his de citatione tacita vel implicita documenti ab auctore non inspirato conscripti, cuius adserta omnia auctor inspiratus minime approbare aut sua facere intendit, quaeque ideo ab errore immunia haberi non possunt“?

Praedicta Commissio respondendum censuit:

„**Negative**, excepto casu in quo, salvis sensu ac iudicio Ecclesiae, solidis argumentis probetur 1o hagiographum alterius dicta vel documenta revera citare; 2o eadem nec probare nec sua facere, ita ut iure censeatur non proprio nomine loqui“.

Kako se iz ovog odgovora razabira, Biblijska komisija u načelu zabranjuje katoličkom eksegeti tvrditi, da se na odnosnim (historičkim) mjestima, gdje se nailazi na poteškoće, imadu gledati „*citationes tacitae*“ kao expediens, da se njima riješe poteškoće, odnosno, dopuste prave pogrješke u sv. Pismu. Dopušta se to samo u iznimnom slučaju: a) ako se solidnim argumentima može dokazati, da sv. pisac tugje riječi ili dokumente zaista navodi; i b) ako se isto tako dokaže, da on te tugje riječi ili dokumente niti odobrava niti svojima čini, tako, te se s pravom može držati, da on ne govori u svoje ime. — Ako tko malo pozornije promotri ove 2 iznimke, mora opaziti, da se tuj ne radi više o „*citationes tacitae*“, nego o „*citationes expressae*“, jer ako se jedamput može solidnim argumentima dokazati za neko mjesto u sv. Pismu: a) da ga sv. pisac u istinu citira (navodi); i b) da on njegov sadržaj niti usvaja niti odobrava, onda tuj ne može biti više govora o „*citationes tacitae*“, kako si ih Pratzamišlja, već je tuj zapravo: *citatio expressa*, u kojoj sv. pisac jasno

kaže i a) da su riječi odnosno dokumenti, što ih navodi, tugji (alterius dicta vel documenta); i b) da ih on (sv. pisac) ne usvaja odnosno ne jamči za njih (eadem nec probare nec sua facere). Iz toga jasno slijedi, da je Biblijska komisija citationes tacitae, in re posvema zabacila: jer je kao iznimku postavila takove kondicije, koje sa citatio tacita (implicita) nemaju očitosti ništa zajedničko. Ergo. Da je pak komisija učinila u svom negativnom odgovoru, ovakovu prividnu iznimku, ima se, čini se, svesti na to, što je P. Prat bio njezin tajnik, pak ga komisija valjda zato nije htjela potpuno desavouirati, već mu je za utjehu pružila jeton pod louis d'or. Takovu dakle sudbinu doživjela je „teorija“ Pratova o „citationes tacitae“ pred kompetentnim forumom Biblijske komisije.

Interesantno je meĳutim, da se je nekako 2 godine i sedam mjeseci iza toga (8. rujna 1907.), ako i nuzgredno, a ono ijetkom ironijom, dotakao te „teorije“ i sam sv. O. Pijo X., koji u svojoj enciklici „Pascendi“, što je upravljena protiv modernizma i u kojoj, pošto je osudio modernističku inspiraciju (imanencije), ovako piše: „De qua praeterea inspiratione (sc. immanentiae) modernistae addunt nihil omnino esse in sacris literis, quod illa careat. Quod quum affirmant, magis eos crederes orthodoxos, quam recentiores alios, qui inspirationem aliquantum coangustant, ut, exempli causa, quum tacitas sic dictas citationes invehunt“.

To će reći hrvatski: Moderniste tako su (s riječma) oduševljeni za inspiraciju (ali pri tom misle lukavo na svoju inspiratio imanencije, a ne na onu Duha Svetoga), te još dodaju, da upravo ništa nema u svetim knjigama, na što se ona ne bi protezala. Pa dok tako na sva usta tvrde, držao bi ih čovjek pravovjernijima (ortodoksnijima), nego li neke novije, koji inspiraciju ponešto sužuju, uvagjajući (u sv. Pismo) n. pr. t. zv. citationes tacitas. — Iz ovog mjesta jasno se vidi ironija sv. Oca. Niti su naime moderniste ortodoksni (jer ih je malo prije osudio), niti su ortodoksni oni, koji inspiraciju ponešto sužuju à la Prat, jer inače ne bi stavljao u komparaciju jedne s drugima. Ali, jer moderniste na sva usta plediraju za inspiraciju (misleći dakako svoju immanentiae, ali to ne kažu glasno), pače je protežu na sve dijelove sv. Pisma, to se na oko (onima naime, koji ne razumiju dvoiličnih izraza) čine ortodoksnijima nego n. pr. Prat, koji

svojom teorijom sužuje ponešto inspiraciju, što je takogjer jeres, kako se može razabrati iz svih i najnovijih odnosnih crkvenih dokumenata.

Izraz dakle „ortodoksan“ upotrebljava ovdje sv. Otac u smislu ironičnom, kako svatko može vidjeti.⁶¹ A što je zapravo mi-

⁶¹ Ali što inače uviđa svaki pametan čovjek, nije htio (jer mu ne fali sposobnosti) uvidjeti i O. Talijsa, nego je namjerice navrnuo i ovaj enciklički tekst, interpretirajući ga onamo, kao da sv. Otac ozbiljno (u pravom značenju) naziva inspiraciju modernističku: ortodoksnom. Navedavši i on naime u svojoj knjižici str. 14. slični (!) tekst encikličin, koji smo i mi naveli (i pripomenuvši još kod toga prije, da ga je sv. Otac napisao »pošto se je osudila modernistička inspiracija imanencije«, mudruje on odmah iza toga (u protuslovlju sa svojom vlastitom pripomenom) ovako: »Iz ovih Papih riječi može li se zaglaviti, da ih (citationes tacitae) Papa osugjuje? Ne: on ih zove, da su (samo — subintelligitur) više ortodokсне, nego li je inspiracija imanencije.« Eto! Dok sv. Otac kaže, da se uslijed (licemjerja), kojim se moderniste služe, pričinja (neukima, koji ne paze na dvoličnost izraza), kao da je inspiracija imanencije ortodoksnija nego li n. pr. Pratova »teorija«, kojom se sužuje inspiracija, dotle je O. Talijsa: a) izvrnuo ovu opasku sv. Oca u obratni smisao, t. j. da On „citationes tacitae“ (= ih) naziva ortodoksnijima, nego li je inspiracija imanencije; i b) kod toga suviše, izraz „ortodoksan“ mjesto u ironičnom smislu, interpretirao je onamo, kao da sv. Otac ozbiljno naziva jednu (moderniste) i drugu (Prat-ovce) stranku (u pravom smislu) ortodoksnima, samo (tobože) kaže još, kako su „citationes tacitae“, ipak ortodoksnije, nego inspiracija imanencije. Dostojna li podmetanja sv. Ocu, a od jednog »Crkvi vjernog eksegeze«, dok svatko vidi, da je smisao (ironičnih) riječi sv. Oca, kako smo već gore u tekstu upozorili, jedino taj: Niti su ortodoksnii moderniste sa svojom inspiracijom, niti oni, koji ponešto sužuju inspiraciju, à la Prat. Ali ipak (na oko barem) čini se, kao da su moderniste ortodoksniji. Jer oni tvrdeći glasno, kako se inspiracija (ali u njihovom smislu, koji je inače negacija prave inspiracije) proteže na sve česti u sv. knjigama, izvode uslijed ove svoje lukave tvrdnje u očima neukih dojam, kao da su zbilja ortodoksniji, nego n. pr. Prat, koji sužuje inspiraciju (što je ali takogjer jeres). — Ako se sada pita za razlog: zašto je O. Talijsa ovako grdno izvrnuo tekst encikličin, i podmetnuo sv. Ocu, kao da on naziva i inspiraciju imanencije i citationes tacitae ortodoksnima; samo potonje više ortodoksnim, nego li prvu; to se taj nalazi u daljnjem toku Talijinom pisanja. Kako se naime iz tog pisanja razabira, to se je O. Talijsa htio ovom makinacijom prikazati u očima čitatelja još revnijim, nego li je sam sv. Otac Papa, koji prema interpretaciji Talijinoj, kao da nije pravo shvatio pogibeljnost teorije Pratovih „citationes tacitae“. Zato će sada on, — pošto bude najprije lukavo proglasio, da sv. Otac zove „citationes tacitae“ ortodoksnima, pače još ortodoksnijima.,

slio o toj „teoriji“, vidi se najbolje iz toga, što je s njom ovako isporodio modernističku inspiraciju imanencije i kod toga upotrebio za oznaku Pratove „teorije“ izraz „coangustare inspirationem“, za značenje kojeg izraza kaže inače Lav XIII. u enciklici „Providentissimus“, da je „nefas omnino“. Dakle takav posvemašnji „nefas“ je onda i Pratova „teorija“.⁶²

S ovim izjavama i sv. Oca i Biblijske komisije zadan je smrtni udarac Pratovoj „teoriji“, pa je uzaludna nada O. Talije, da će i poslije enciklike „Pascendi“ „ostati mnogi (katolički eksegete!) uza svoje „citationes tacitae“. Ostaće možda, ali ne pravi katolici, nego oni od grupe, koja (prema receptu O. Talije) misli, da smije bez grijeha čekati „nadajući se, i da će Papina enciklika proživjeti svoje doba, vrijeme stvari izgladiti i doći u susret širem horizontu u shvatanju nepogrješivosti nadahnutih (inspiracijom imanencije?) knjiga“.⁶³

Toliko o značenju i historijatu Pratove „teorije“ o „citationes tacitae“.

jer: „da su heterodoksne“ kaže on, „bilo bi (ih) pismo (Papinsko) — zabacilo“; i pošto bude (na temelju svega toga) izrekao nadu, da će mnogi „ostati“ — „uza svoje „citationes tacitae“, jer da ih tobože i „Biblijska komisija“ „donekle podupire“ (str. 14. i 10.); — onda se ujedared kao nečesa sjetiti (i to opet nakon „duljeg proučavanja“!), pa kazati, da „on (Talija) ipak o tomu (o „citationes tacitae“) (sada) misli inače“; — njemu se one ne svigjaju, on će ih, jer su očito pogibeljne za nepogrješivost sv. Pisma, a da sv. Otac toga nije niti zapazio — sada „pobijati“, a na koji način i u koju svrhu, vidjeće se naskoro iz našeg daljnog razlaganja u tekstu...

⁶² Prvi, koji je (prema našem znanju) počeo „coangustare inspirationem“ bio je, prije tridesetak godina, kardinal Newman sa svojom naukom, da se Božanska inspiracija, i — prema tome — nepogrješivost sv. Pisma, proteže jedino na stvarivjere i morala; na druge pako stvari, koje s ovima nijesu u svezi, a zove ih „obiter dicta“, ona se ne bi protezala. Zaradi toga bi, prema njegovu mišljenju odnosno njegovoj „teoriji“, u ovakvim izvještajima sv. Pisma (in obiter dictis) mogle biti prave pogreške (bludnje). — Na ovu „teoriju“ Newmanovu odgovorio je onda god. 1893. u enciklici „Providentissimus“ sv. O. Lav XIII. ovako: „Nefas omnino fuerit, aut inspirationem ad aliquos tantum Sacrae Scripturae partes (sc. res fidei et morum) coangustare, aut concedere sacrum ipsum errasse auctorem (sc. in obiter dictis)“.

Budući dakle da izraz „coangustare inspirationem“, kojim se je inače poslužio sv. O. Lav XIII., da zabrani i zabaci Newmanovu „teoriju“, upotrebljava takogjer sv. O. Pijo X., da s njim označi Pratovu „teoriju“, — to je odatle za svakog katolika posve jasno, što valja o toj „teoriji“ držati. Est enim et ipsa omnino nefas.

⁶³ Cf. „Errores itd.“ str. 14. i 8.

Ako se ova „teorija“ samo malo dublje razmotri i isporedi sa Talijinom „teorijom“ o „aproksimativnom“ govoru u sv. Pismu, onda se vidi, da se obje „teorije“ kreću na istom idejalnom polju. Različiti (protivni) su jedino krajevi. Isto je polje, što obojica stoje na istom stanovištu, da imade pravih (hagijografskih) pogrješaka i znanstvenih i historičkih u sv. Pismu. Protivni su krajevi, što te navodne pogrješke proglašuje P. Prat kao „*citationes tacitae*“, za koje hagiografi ne jamče, dok ih O. Talijski proglašuje direktno „aproksimativnim“ (= neistinitim) govorom, za koji hagiografi jamče. O. Talijski je dakle pošao najradikalnijim putem, jer dok P. Prat, koliko se dade, nastoji od hagiografa isključiti svaku bludnju, pak je primijeniti samo na tekst sv. Pisma, dotle O. Talijski tvrdi direktno, da hagiografi govore na odnosnim (kao i na svim drugim) mjestima „aproksimativno“ ili hrvatski neistinito; a bludnje, pogrješke (*errores*) jesu po njegovoj ironičnoj tvrdnji u našoj glavi, koji mislimo (inače korektno), da su nas oni htjeli (istinito) poučiti, a kad tamo, oni (po „teoriji“ njegovoj) „na to smjerali nijesu“.

Inače su po praktičnim posljedicama obje „teorije“ prilično jednake. Objе čine znanost hermeneutike, upotrebu eksegeze sv. Otaca itd. iluzornom. Kod obih je dosta na odnosnim teškim mjestima činiti jednostavnu refleksiju: Tuj je *citatio tacita* (*implicita*) odnosno aproksimativan govor! Jedino u prvom slučaju hagiograf jamčio ne bi, a u drugom slučaju bi doduše jamčio, ali bi (po novovjekom moralu!) bio ispričan, jer nas nije namjeravao (istinito) poučiti, već piše slično kao Vergil u svojoj Eneidi.

19. Budući da je Biblijska komisija zbacila Pratovu teoriju „*citationes tacitae*“, a sv. Otac ju je stavio u ovakovu isporodbu sa „ortodoksijom“ modernizma, to se čini suviše, da stane tkogod ovu teoriju još posebice pobijati. Roma locuta, causa finita. Ali jer si je O. Talijski ipak preduzeo (gotovo 4 g. post festum), da u svojoj knjižici — pod naslovom *β*) — pobija ovu Pratovu „teoriju“, to ne će biti možda bez svake zanimivosti, ako malo ogledamo način njegova pobijanja!

Glavni argumenat, što ga je O. Talijski upravio protiv teorije Pratovih „*citationes tacitae*“, kulminira u slijedećim neobrazloženim tvrdnjama:

a) „ako bi se dopustile citacije „*tacitae*“ u sv. Pismu...

logično bi se moralo doći do zglavka, da bi gotovo u cijeloj Bibliji mogli biti „errores“, jer bi jako tanak broj ostao dije-
lova, u kojem se ne bi mogle vidjeti „citationes tacitae“ (koje
naime uključuju u sebi errores-bludnje).⁶³

b) „ako u tim citacijama (tacitae) mogu biti „errores“
(bludnje), što dakle ostaje nepogrješiva u Bibliji?“⁶⁴

Ta argumentacija je, kako se vidi, posve općenito formulirana.

Slijedi jedna isto takova, ali više detalirana, koja se temelji na Mat 1, 11—12.

Pošto je naime O. Talija naveo odnosna 2 retka iz evan-
gjelja sv. Mateja kao poteškoću protiv teorije Pratove „cita-
tiones tacitae“, pita on: „Može li se kazati ovo su (ti retci)
„citationes tacitae“, za istinitost kojih Matej ne prima na se
odgovornost?“ I odgovara: „Kad bi se **ovdje** mogle vidjeti
„citationes tacitae“, ne bi ostalo u cijelom evanđelju Ma-
tejevu i u **drugim evanđeljima niti jednoga gotovo stiha**, koji
nam ne bi nosio te tobožnje „citationes“, dosljedno ne bi moglo
biti (mala *μετάβασις εἰς ἄλλο γένος!*) **niti jednoga mjesta**, gdje
ne bi mogli biti „errores“; a onda, šta bi s crkvenom defi-
nicijom: „sc. Scripturam cum omnibus suis partibus
esse infallibilem“?

Tim je, može se reći, iscrpljena argumentacija Talijina,
s kojom je on, kako misli, „porušio“ teoriju Pratovih „cita-
tiones tacitae“.⁶⁵

⁶³ Ib. str. 15.

⁶⁴ Ib. str. 27.

⁶⁵ Na str. 27. u knjižici „Errores“ nalazi se doduše još jedan argu-
menat, koji glasi ovako: „Valja ili napustiti „citationes tacitae“... ili
dopustiti, da malo što ima u Bibliji što nije nepogrješivo“. Ali taj argu-
menat opet nije ovdje nikako ad rem, budući da bi tvrdnju druge dileme
O. Talija imao tek obrazložiti i dokazati tim više, što je ona u dijame-
tralnoj opreci sa tvrdnjama u gornjoj argumentaciji. — Dokle se naime u
onoj tvrdi, da bi uslijed prihvata Pratove „teorije“ bilo gotovo sve u
sv. Pismo pogrješivo, dotle se je u ovoj ujedared počelo tvrditi, da
bi uslijed istog prihvata, bilo u sv. Pismo gotovo sve nepogrješivo
Tuj je dakle O. Talija došao u malu k o n t r a d i k c i j u sa samim sobom, što u
ostalom nije rijetkost u njega, koji se u ovoj svojoj radnji gorko tuži, kako se
„osjeća pod dvostrukim teškim pritiskom“, i da — „nije lak prolaz izmegju
Scyle i Charybde“, t. j. izmegju modernog stajališta o pogrješivosti
sv. Pisma i katoličkog o nepogrješivosti njegovoj, odnosno
drugim riječima: rationalistam et catholicum promiscue agere. Vjerujemo,
samo žalimo, da je svoje umne sile dao u službu takove nezahvalne ra-
bote. Bolje bi bilo ambulare viam Domini, quam vias difficiles inter Scylam
et Charybdim... .

Nelogične li argumentacije! Ne radi se naime ovdje uprave o tom, da li bi ili ne bi li sve ili gotovo sve u sv. Pismu bilo pogrješivo, kad bi se dopustile „*citationes tacitae*“, nego o tom, da li se smiju ma i na nekim samo mjestima usprkos inspiracije Božanske dopustiti „*citationes tacitae*“ kao *expediens*, da se s njima riješi odnosna poteškoća, koja se nalazi na takvim (nekim) mjestima. O tom se u prvom redu radi i o ničem drugom. I O. Talijski imao je dokazati, da se što takova ne može dopustiti, jer protiv toga stoji Božanska inspiracija, koja se proteže na *omnes et singulas partes S. Scripturae*, i koja prema tome nužno isključuje svaku neistinost ili *error in omnibus et singulis partibus S. Scripturae*. Osim toga valjalo je pokazati, kako P. Prat stoji već a priori na krivom stanovištu, budući da suponuje, te imade pravih (hagijografskih) pogrješaka u sv. Pismu, koje se onda tobože imadu riješiti s pomoću njegove „teorije“ o „*citationes tacitae*“. Za tim je trebalo pobiti pojedine argumente, što ih P. Prat iznosi u prilog te svoje „teorije“ itd. Ali svega toga O. Talijski nije učinio, a to zato ne, jer se kreće principijelno na istom idejalnom polju, na kojem i P. Prat, naime, da u sv. Pismu imade pravih (hagijografskih) pogrješaka. Uslijed toga bio je dakle prisiljen latiti se, ne znanstveno-logičnog dokazivanja, odnosno pobijanja Pratovih „*citationes tacitae*“, već nekakvog, može se reći, šeptrljanja, odnosno *ad fucum faciendum* dokazivanja po pošljedicama, koje bi tek eventualno mogla imati ta teorija, kad bi se prihvatila, i koje pošljedice bi valjalo O. Talijski tek posebice obrazložiti i dokazati, a ne ih samo onako, bez pravog obrazloženja, stavljati u opreku sa crkvenom definicijom.

Iz načina ove argumentacije Talijske protiv Pratovih „*citationes tacitae*“ vidi se megjutim posve jasno, kako on nekuda čitavo sv. Pismo zajedno sa evanđeljima i ne smatra drugim, nego aglomeratom raznih pogrješaka. Inače ne bi bio tako brz, da n. pr. iz jednog jedinog primjera u evanđelju sv. Mateja, zaključuje ne samo na cijelo evanđelje Matejevo, nego pače i na sva druga evanđelja. Kao da bi uslijed jedne jedine (eventualne) male poteškoće, koja može bazirati na eventualnom krivom prijepisu, odmah slijedilo, da su sva evanđelja totalno iskvarena takogjer i u stvarima, koje se protežu na *res fidei et morum*; odnosno, da uslijed toga ne

bi ostalo ne samo u cijelom evanđelju sv. Mateja, nego niti „u drugim evanđeljima niti jednoga gotovo stiha“, pače „niti **jednoga mjesta**“, gdje ne bi mogli biti „errores“ ili ti bludnje. Zato: qui nimis probare vult nihil probat.

Tako smo eto raspravili negativni dio knjižice Talijine, odnosno ono, što on u njoj piše pod *a*) i navlastito pod *β*). Ostalo, što se još u tom dijelu nalazi, može se reći, da, promatrajući sa katoličkog stanovišta, u glavnom nije drugo, nego neko, kao uz put, a na račun tobožnjeg pobijanja Pratorovih „citationes tacitae“, izrugavanje pojedinim knjigama sv. Pisma, koje se megjutim ne smije bez posebnog osvrta mimoići.

Tako n. pr. na str. 22. on na račun „pobijanja“ tih „citacija“ pita: „Kako da se n. pr. (s pomoću njihovom) uklone sve **nevjerojatnosti** knjige **Juditine**?“ Pa opet: „Reći će se možda, da ta knjiga nije historička već „Midraš“ (= židovska fabula) itd. Ili kad na str. 22.—3. piše: „Bi li mogle pomoći „citationes tacitae“, o kojima Prat govori na dugo i široko u svojoj knjizi, da odstrani poteškoće o smrti Antiohijinoj, o kojoj se čitaju **kontrarne relacije** u knj. II. 9. i I. 6. Makabejaca?“ I nastavlja: „Tu se bar ne vide „citationes tacitae“ prema pravilu, što ga postavlja Prat, a ipak se **te relacije [u knjigama Makabejskim]** istiskuju: ili je jedna ili druga istinita, ili **su obadvije neistinite**“.. — Što je to njemu dakle kao „katoličkom“ i „Crkvi vjernom ekzegeti“ (kako on voli isticati), onako uz put, jednu svetu, Duhom Božjim nadahnutu knjigu, traktirati kao knjigu punu **nevjerojatnosti** i vrstati je još megju židovske fabule ili javno proglasiti za dva izvještaja (relacije) sv. Pisma, od kojih se svaki kreće u svojem ambitu, mogućnost, te **su obadva neistinita**.⁶⁶

Da se ovdje malo zaustavimo! Pitaće možda tkogod: da li knjiga Juditina i dvije knjige Makabejske (I. i II.) doista spadaju u pisanu riječ Božju? Odgovaramo: bez svake sumnje spadaju; i to upravo tako, kao što sveta evanđelja i ostalo sv. Pi-

⁶⁶ Da tako piše jedan Trstenjak, ne bismo se ništa čudili, ali donekle je čudno, kada takova šta izlazi ispod pera pisca, kojemu su inače gotovo svaki čas pri ruci, izrazi: ortodoksni, poslušni sinovi Crkve, teolog i ekzegeta Crkvi vjeran, katolički ekzegeta. Ispr. str. 6. 8. 25. 27. Ili ne znači li možda već to: rationalistam et catholicum promiscue agere! — Ne služe se naime i ne smiju se služiti s takvim pogrdnim izrazima, govoreći o sv. Pismu, koje je riječ Duha Svetoga, pravi poslušni sinovi i svetog Crkvi vjerni ekzegete.

smo. Uče to jasno sv. Oci i sabori ekumenski. Tako sabor Tridentinski u dekretu „De canonicis scripturis“ — Sess. IV. — izlaže ponajprije ovako: „Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus . . . sacrorum librorum indicem huic decreto adscribendum censuit . . . Sunt vero Testamenti Veteris . . . Judith . . . duo Machabaeorum, primus et secundus“. Zatim nalaže: „Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus . . . pro sacris et canonicis non susceperit . . . anathema sit. Tu izloženu i pod anatemom naloženu nauku koncila Tridentinskoga, nalaže opet pod anatemom ekumenski sabor Vatikanski: „Si quis Sacrae Scripturae libros integros, cum omnibus suis partibus, prout illos sancta Tridentina synodus recensuit, pro sacris et canonicis non susceperit, aut eos divinitus inspiratos esse negaverit, anathema sit.“⁶⁸ — Pod anatemu dakle pada svatko, tko knjigu Juditinu ili dvije knjige Makabejske (I. i II.) ne prima za svete i kanonske ili niječe, da su Bogom nadahnute, odnosno niječe, da spadaju u pisanu riječ Božju.

S napomenutim dakle svojim izjavama stavio se je O. Talija u jasnu protimbu sa izloženom i pod anatemom naloženom naukom svete Crkve. Jer dok navedeni sveti sabori u jednu ruku izrijekom ubrajaju među knjige svete i kanonske, takogjer i knjigu Juditinu i dvije knjige Makabejske (I. i II.), te udaraju anatemom onoga, koji ih kao takove (cijele i sa svim čestim) ne bi htio primiti za svete i kanonske ili bi nijekao, da su Bogom nadahnute; — dotle eto on, s ovim svojim izjavama, to ekvivalentno niječe, odnosno ne prima; a niječe, odnosno ne prima za to, jer imputira svetim, kanonskim i Bogom nadahnutim knjigama Judith i Machabaeorum (I. i II.) i **nevjerojatnosti** i **neistinitosti** (= pogriješke, bludnje) u izvješćivanju, što se dijametralno kosi sa katoličkim pojmom o svetosti, kanonicitetu te navlastito Božanskom nadahnuću svetih knjiga, koje posljednje naime već a priori nužno isključuje iz cijelog kanona svetih knjiga (dakle iz knjige Juditine i knjigâ Makabejskih I. i II.) svaku nevjerojatnost,

⁶⁸ Conc. Vat. Const. „Dei Filius“. de revelatione canon. 4. Isp. Dr. J. Volović, Historijska i kritička Introdokcija u sv. Knjige S. Z. str. 58. n. 1. i 2.

neistinitost, odnosno pogrješnost u izvješćivanju. Ovo pon-
 tonje jasno uči sv. O. Lav XIII. u enciklici „Providentissimus“
 ovako pišući: „Etenim libri omnes atque integri, quos
 Ecclesia tamquam sacros et canonicos recipit, cum
 omnibus suis partibus, Spiritu Sancto dictante,
 conscripti sunt; tantum vero abest, ut divinae inspi-
 rationi error ullus subesse possit, ut ea per se ipsa,
 non modo errorem excludat omnem, sed tam necessario
 excludat et respuat, quam necessarium est, Deum, sum-
 mam Veritatem, nullius omnino erroris aucto-
 rem esse“. To će reći hrvatski: „Knjige sve i cjelovite,
 koje Crkva prima kao svete i kanonske, (a među te spa-
 daju i knjiga Juditina i 2 knjige Makabejske) sa svim
 svojim čestima, pisane su po kazivanju Duha
 Svetoga; a tako je nemoguće, te bi se Božanskom
 nadahnuću mogla desiti ikakova pogrješka (nevjerojat-
 nost, neistinitost), da ono (Božansko nadahnuće) samo od sebe,
 svaku pogrješku (nevjerojatnost, neistinitost, bludnju) ne
 samo isključuje, nego tako nužno isključuje i odbija,
 kao što je nužno, da Bog, najviša Istina, ne može biti
 početnik upravo nikakove pogrješke (nevjerojat-
 nosti u izvješćivanju, neistinitosti, bludnje, mane itd.)“.

Ovakove dakle izjave Talijne, kojima se očito nije će
 Božanski ugled i nadahnuće catholico sensu jednog dijela ka-
 nona sv. knjiga jesu veoma karakteristične za njega, i
 prikazuju nam u jasnom svijetlu njegovo — moderno —
 antikatoličko stajalište, u pogledu nepogrješivosti sv.
 Pisma. I premda one ne mogu u očima ozbiljna eksegete kao
 kakav dokaz, recimo u pobijanju Pratove teorije „citationes ta-
 citae“, ništa vrijediti, to su ipak stoga znamenite, što spadaju
 pod udar crkvenog sudišta, koje ih je eto već barem ekvi-
 valentno zabacilo kao **heres**. Pa zato možemo reći, da od naj-
 davnijih vremena do danas, nije niti jedan pravi sin sv.
 Crkve smio, makar i uz put, bez opoziva, nazivati pojedine
izvještaje (relacije) **sv. Pisma neistinitima**; tim manje pak
 biće to slobodno sada, pošto je sv. O. Pijo X. u motu pro-
 pri-u „Praestantia Scripturae sacrae“ i u
 enciklici „Pascendi“ s najvećom odlučnošću ustao protiv
 svega „quiquid modernismum sapit“, te i same „indicia et
 vestigia tam in libris quam in magisteriis“ naložio „perve-

stigare vigilanter“. Spomenute pak izjave Talijine, kako vidjesmo, — i bez sveze s onim izjavama njegovim, što smo ih već prije naveli, n. pr. „**Pripoznajem**, da su naša **evangjelja** mogla biti **plod užarene pučke fantazije**“, — stoje u očitoy **protimbi** sa baštinjenom i svetim ekumenskim saborima utvrgjenom naukom Otaca i Učitelja, po kojoj cijeli kanon svetih knjiga sa svim njihovim čestima **jest riječ Duha Svetoga** (verba Spiritus Sancti, verbum Dei), te iz kojega je prema tome nužno **isključena svaka nevjerovatnost i neistinitost** u izvješćivanju (relacijama) kao i ontološka mogućnost logičkog pripoznanja, da je u njemu (kanonu) što god (n. pr. evangjelja) moglo biti plod užarene pučke fantazije. Pa baš zaradi te protimbe sa naukom sv. Otac'a i vasiljenskih sabora, navedene izjave Talijine, ne samo da u sebi sadržavaju indicia et vestigia modernismi u stvarima dogmatsko-biblijskim, nego, ipsum modernismum seu haeresin manifesto **olent**. Prešutjeti to značilo bi krivo shvatiti: istinu, pravednost i kršćansku ljubav, koju s jedne strane kao iskrena djeca dugujemo svetoj Rimskoj Crkvi, a s druge strane onim svetim Pismima, koja po zlatoustoj besjedi velikog patrijarhe Ivana *ἐπεμψεν (ἡμῖν)* — *ὁ Θεός* (In Genesin B' β').⁶⁹ (Nastavit će se.)

⁶⁹ U ostalom spomenute izjave Talijine stoje inače u potpunom skladu sa njegovom „teorijom“ o „aproksimativnom“ govoru u sv. Pismu; pa služe samo kao dobra potvrda onome, što smo gore posve jasno i nedvoumno ustanovili, naime, da Talijin lat. izraz: govoriti aproksimativno znači hrvatski: govoriti neistinito. — Zašto se pak on diljem svoje knjižice (osim gore — u tekstu — navedenih slučajeva), služio redovno latinskim izrazima: „aproksimativan“, „kontraran“, „kontradiktoran“, „relacija“ (u sv. Pismu), namjesto hrvatskih: neistinit, protivan, protuslovan, izvještaj (u sv. Pismu), razumljivo je iz okolnosti, što mu u ovom pošljednjem slučaju crkvena cenzura, uslijed ne prestano očitog izrugavanja izvještajima sv. Pisma, odnosno rušenja njegova Božanskog ugleda, sigurno ne bi propustila knjižice, da ugleda svijetlo Božje, nego bi je po svojoj prilici odmah u peć vrgla. — Ovako se je pako s pomoću latinskih izraza mogla zavarati, i to tim laglje, što se je on (Talija) u tu svrhu poslužio u svojoj knjižici i drugim raznim zavodljivim sredstvima, i logičke i stilističke naravi, koja ćemo malo kasnije početi sistematski iznositi, da se znade *ἐς ἀλήθειαν*, što je pravi moderni stil...

